Štev. 9. V Ljubljani, 4. maja 1917. leto. LVII.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 10·— K
pol leta . . . . 5·— „
četrt leta . . . . 2·50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . 16 h
. . . dvakrat . . 14 „
. . . trikrat . . 12 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka »Učiteljskega Tovariša« izide dne 18. maja 1917.

Revija.

Resnica je pes, ki mora v hišico. Izbičati ga je treba; gospa laž pa v tem lahko stoji ob ognju in smrdi.

*

Tudi v bedi klije sreča poštenjaku!

*

Zdaj moramo mi časa bol trpeti,
ne, kar se more, kar je prav, veleti!

*

Brezkončno, neizmerno ljubim vas!
Shakespeare: Kralj Lear.

*

Pa če bi vsega drugega ne bilo, in bi bila samo ljubezen, bi bilo ljudem pomagano, če bi le nje bilo dovolj! Vse plemenito v bistvu človekovem cvete v njenih sledeh.

*

Najnevarnejš od vsega, kar zakriva megla sta dve babi: Kleveta in Laž.
Einar Hjoerleifsson: Premoč.

I.

Naše stanovsko življenje je zgrajeno na osnovi neostvratne potrebe, ker je vendar vsakemu narodu treba kulture. Najrajši bi pa imeli šolo brez učiteljev, in sicer v prvi vrsti zato, da bi jih ne bilo treba plačevati. Ni stvari in naprave in ustanove pod solncem, da bi šel zanjo tako težko drobiž izpod palca, nego gre za učiteljske plače! Tako je bilo in tako je! Ne povemo čisto nič novega, ako trdimo, da je vse naše stanovsko življenje ena sama borba za kruh. Ta borba se je izražala v toliko jasnejših, odločnejših in samozavestnejših oblikah, kolikor bolj je pronicala v čuvstvo posameznika stanovska zavednost in kolikor jačji je bil odpor proti utemeljenim zahtevam. Čim bolj so nas tepli in stradali, tem več odporne sile je bilo v nas! Število prijateljev? V besedah jih je dosti, v dejanjih ubogo malo. Štej! Še začel nisi, pa si že končal! Ko bi sami sebi ne bili prijatelji, bi še drobtin ne imeli na obednih mizah, a našega imena bi domovina ne poznala. Planili smo iz sebe ven, kakor rast plane iz semena, kadar porodna zrelost razžene oklep!

II.

Drugič pa bi šole najrajši imeli brez učiteljev, da bi zunaj po kmetih ne bilo konkurence, zakaj redko so sejani izven mest tisti, ki bi jih šteli med inteligenco. Do tega ali onega stanu se nagiblje neuko ljudstvo iz več vzrokov. Med temi vzroki ni najzadnjiši — strah! Iz tega izvira to, kar imenujemo: spoštovanje, naklonjenost, ljubezen, vdanost, disciplina. Kolikor bolj se obdaja kdo z bleskom in močjo, kolikor večji so njegovi vplivi navzdol in navzgor, na levo in desno, kolikor jačje so njegove zveze z mogočniki, oblastniki, z različnimi korporacijami in kancelijami, kolikor brezobzirnejši, samopašnejši, avtokratski, drznejši in brezčutnejši je kdo, kolikor večja in veljavnejša je njegova beseda in nasilnejša njegova roka, toliko večji je strah pred njim. In kolikor globlja in splošnejša je neukost in — kar je višja potenca neukosti — neumnost, toliko komodnejše in dobičkanosnejše se da sedeti na gorkem in varnem njemu, ki rabi ljudskega strahu, da uveljavlja svojo moč. Da, na ljudskem strahu je zgrajeno prepričanje celih stanov in celih narodov, v tem strahu je utemeljena zgodovina njih sedanjosti in iz tega strahu se da sklepati na njih bodočnost v slabem pomenu te besede!

III.

Učiteljstvo ni dalo nikoli svojemu narodu vzroka in povoda, da bi se ga narod bal. Nikoli nismo hoteli z njegovo odvisnostjo in nesamostojnostjo zgraditi svoje veljave. Vedno smo hoteli, da pride narodu z izobrazbo poznanje samega sebe, da se na podlagi splošne izobrazbe razgibljejo njegove duševne sile in da se vsak sam, čvrsto stoječ na tem temelju, dvigne moralno in materialno, misli, sodi in sklepa s svojo glavo ter se popenja in popne na ono stališče, ki gre kulturnemu človeku. Vedno smo hoteli jakosti vsakega posameznika — hoteli smo v vsakem pogledu lepih in krepkih individualnosti, da se sestavi iz njih lepa in krepka celota. To naše delo je bilo dar ljubezni do naroda, zato so nam vračali in nam vračajo ljubezen z ljubeznijo tam, koder je to spoznanje prodrlo v ljudstvo. Ni skoro kraja, kjer bi ne imeli takih, ki so že prežeti s tem spoznanjem, in takih, ki so nasprotniki vsemu, kar je v zvezi s šolo. Naše delo nam je dalo prve, naše delo nam premaga druge.

IV.

Nekrvave boje vojujmo z orožjem resnice! To, kar lepega živi v meni, hočem spraviti do veljave, četudi padem sam! Smrt pravičnikova je kakor seme, ki obrodi s tisočerimi plodovi, kadar pride čas. Ko bi Jan Hus ne zgorel na grmadi, bi danes ne živel nesmrtnega življenja v srcu vsega naroda! Orožje resnice ni zmagovito v prvem zamahu. Njegovo blesketanje seza v temno bodočnost, v daljne rodove naprej, ki na pepelu in grobovih borcev in junakov resnice ustvarjajo nove svetove, odpirajo vrelce novih nazorov, ki vro iz pravira vsega velikega in plemenitega in se zopet iztekajo vanj nazaj —iz resnice v resnico! Ta obtok je našega notranjega življenja začetek in konec, tako spojen in zlit eden z drugim, da seza resnica iz večnosti v večnost, zato njej ni smrti, čeprav umirajo nje glasniki! Kjer pade eden, jih stopi deset drugih, in tako gre plamen iz srca v srce, od roda do roda...

V.

Če poveš lizunu, hinavcu, strahopetniku, samogoltniku prešestniku, izdajalcu, licemercu, farizeju in denunciantu, kaj je in kakšno uljé ustvarja na telesu naroda in kako kazi obraz človeštvu, seže po orožju laži in klevete, pa izkuša zvaliti nate, kar mu teži nelepega in neokusnega črno dušo! Da, kar je zla na tem ubogem svetu, vsemu je vir laž in kleveta, kakor je vsemu lepemu, dobremu in plemenitemu vir resnica in pravica! Ali mislite, da bi kdaj pribili Kristusa na križ, ko bi ne bilo laži in klevete?! In mislite li, da bi se danes vračali prognanci iz Sibirije, ko bi ne bilo laži in klevete?! In mislite morda, da bi kdaj padal bič po naših plečih, ko bi ne bilo laži in klevete?! Ali pa mogoče mislite, da bi nas krmili s kamenjem in bičali s škorpioni, ko bi ne bilo laži in klevete?! Mi mislimo, da bi niti en član ne padel iz verige na obsojenčevih rokah in da bi se niti ena solza trpljenja, bolesti in muke ne posušila, ako bi ne bilo resnice in pravice! Nobena zmaga ni nič drugega nego poraz laži in klevete. Tako je bilo, je in ostane!

VI.

Najtežje je trpeti krivico, nezasluženo kazen! Krivica je odznak podlih duš! In ni sredstva, ki bi bilo dovolj umazano, da bi se ga ne poslužila podla duša. Kdor išče samega sebe, ne more biti drugačen nego grd in slab. Če rabi tvojega hrbta, da se dvigne kvišku, pa te podere na tla in stopi na tvoj hrbet. Če uniči tvojo eksistenco in eksistenco tistih, ki žive ob tvojem delu, kaj to njemu mari! Podla duša ne pozna nikogar in ničesar razen sebe in nenasitnega svojega žrela! Saj veste, kdo je bil Efialt. In Juda Iškariot. In Simon Drmačič. In tako dalje vse do današnjih dni... Pa kaj ime, kaj posameznik. Ampak Efialt do Efialta, Iškariot do Iškariota, Drmačič do Drmačiča — to je zlo, to je kužna bolezen, to je sistem, ki razkraja narodovo zdravje. Temu nasproti stojimo učitelji, poborniki resnice in pravice, kakor angel pred paradižem in ne dajmo strupeni kači, da se priplazi v narodovo dušo! Ako pa je tam, izženimo jo iz nje z mečem resnice in pravice!

VII.

Kar smo storili svojemu narodu dobrega, to je bilo storjeno iz ljubezni do njega. Malokdo in malokaj je pospeševal in pospeševalo naše delo. Najhujša ovira je bila vedno ta, da je bilo treba dolgoletnih bojev na vsak grižljaj kruha. Prvi in glavni pogoj vsaki eksistenci še danes ni dan slovenskemu učiteljstvu. Enotnost je bila v enem delu naših zahtev, a prihajal je do zmage drugi del, ki je bil prvemu nasproten.

LISTEK

I. glasbeno-dramatični večer.

(Repriza v deželnem gledišču dne 26. aprila 1917.)

V četrtek so ponovili prvi glasbenodramatični večer z nekoliko skrajšanim vzporedom, pri nabito polnem gledišču. Ljudje v resnici hrepené po nečem višjem kot jim nudi kinematograf, vsak želi zabave in razvedrila, da vsaj za par ur pozabi nadloge in težave današnjih dni. Vstopnice so tudi za drugi večer z mrzlično naglostjo pokupili in domnevam, da bo pri nadaljnih priredbah prav tako.

O posameznih točkah vzporeda sem zadnjič natančneje poročal. Gospa Peršlova je tudi topot zaslužila, da jo pohvalim. V Hudovernikovi »V celici« (za bas pisani) je zlasti v zadnjem delu pela prisrčno stavek: »Le romaj, romaj«.... Odlično je prednašala R. Straussovo »Ljubav« in pela v dvospevu Ant. Dvořaka »Tolažba« z g. Cilko Otahalovo. Ta nam je sama podala dve koloraturni ariji: L. Meyerbeerov »Ples senc« iz opere »Dinorah« in arijo iz Maillartove opere »Puščavnikov zvonček, obe s priznano rutino. Mene bi izredno veselilo, če bi prihodnjič solistinje ali solisti izbrali točke v bogati zakladnici slov. samospevov. Izbire je mnogo. Ne zametujmo tujega, gojimo pa tudi domačo literaturo in jo pokažimo ravno sedaj, ko vemo, da je dobršen del poslušalcev — tujcev, ki nas sodijo večinoma po tem, da nimamo slovenskega gledišča v Ljubljani!

Nastopil je tudi moški zbor. Zvenel pa ni tako čisto kot prvič. II. basi so izdatni in močni, I. tenori dobro zastopani, II. tenor in I. bas nekoliko šibkejša. V prvem delu pesmice »Je pa davi slanca pala« je bil II. tenor polnozvočen, krasen. Tako negujmo melodijo! V pesmicah »Oj ta mlinar« in »Moja kosa je križavna« je bil pa II. tenor občutno prenizek in je neljubo kazil harmonijo. O prednašanju in harmonizaciji teh pesmi sem zadnjič povedal svoje mnenje. Premalo melodije — preveč pavz! Nikdar še nisem slišal, da bi se fantje, če pojo narodno pesem za vsako drugo besedo na dolgo in široko oddihavali. In harmonizacija? Passus v pesmi »Kaj pa ti pobič«: pa plavat ne znaš bi v umetnem zboru briljiral, dočim je v narodni pesmi smešen! Mislim in sem o tem trdno prepričan, da se da slovenska narodna pesem v čisto preprosti harmonizaciji, s primernim prednašanjem in poglobitjivo v besedilo izborno izvajati tudi na koncertnem odru. Ne kitimo narodne pesmi s pavovim perjem, pokažimo tako kakoršna je, seveda v lepi obliki in v lepi prednašbi. Garantiram efekt! Narodna pesem naj ostane narodna, umetna naj bo umetna! Umetni harmonični okreti ukujejo narodno pesem v spone, iz katerih gledata le narodna melodija in besedilo. Pa še nekaj! Pri prednašanju narodnih pesmic naj bo najbolj zaseden II. tenor, če treba pomnožen z visokim baritonistom, da pride vodilna melodija do veljave, ker so ostali trije glasovi kot spremljevanje itak podrejenega pomena.

Moški zbor in g. dirigent Lavoslav Pahor so se pošteno trudili za svoj nastop in zaslužijo zato pohvalo. Naj vztrajajo tudi v bodoče! Moje opazke, napisane bona fide in z najboljšim namenom naj jih ne vstraše. Pridno naprej, da bo prihodnji nastop v izbiri točk in njih prednašanju vzoren!

Večer je zaključila enodejanka »Maska satana«, ki je nudila osobito g. Zvonarjevi in g. Skrbinšku dovolj prilike, da sta utrdila svoj renomé. —

Prihodnji glasbeno-dramatični večer bo 4. maja t. l.

Zorko Prelovec.

Kako naj pišemo in izgovarjamo ime naše cesarice.

Ime naše cesarice se piše v našem slovenskem in sploh slovanskem časopisju na dvojen način, namreč »Zita« in »Cita«, in prav tako se tudi izgovarja na dvojen način. Očividno se pa večina našega časopisja nagiba na pisavo »Cita« s prav takim izgovorom, ki tudi odgovarja nemškemu izgovoru črke »z«, namreč trdo, kot naš »c«. Nemci namreč pišejo ime naše cesarice — »Zita«.

V našem listu smo pisali ime naše cesarice vedno po italijanskem načinu, namreč »Zita«, kateremu odgovarja tudi nemška pisava, dočim pa nemški izgovor

VIII.

Po vojni bo drugače. Silni preobrat na Ruskem, velikonočna poslanica nemškega cesarja, oficialne zaobljube v naši državi, da se notranja preuredba naše domovine ne izvrši brez sklepanja in brez sodelovanja ljudskih zastopnikov, nam pričajo, da je demokraška misel osvojila vse sloje vseh narodov in da kot najsijajnejša pridobitev sedanje strašne vojne ustvari človeštvu nove pogoje za novo življenje. Zgodovina pa začne ob zmagi demokraške misli pisati novo poglavje: Človeštvo v ogledalu svoje duše! — Ker smo mi, kolikor nas stoji za tem svojim glasilom in kolikor nas je združenih v svoji »Zavezi«, vedno delovali po načelih narodnosti, demokratizma in naprednosti, smo s tem dokazali, da smo imeli oči uprte v daljavo, da smo torej ravnali prav! Kri, kipeča iz neštetih ran, podpisuje izpričevalo naše stanovske in kulturne zrelosti! —

IX.

Narodna kultura v najširšem pomenu te besede je bistvo in jedro, izraz in slika narodove moči, tvorne sile in veličine. Edino demokraška misel je faktor, ki razsiplje iskre prosvete z radodarnimi in pravičnimi rokami v najskritejše kote, v mraz in temo, kamor še ni šinil žarek vede in omike! In vsi tisti veljavni možje, ki hočejo z ozirom na dogodke izven naših državnih mej in z ozirom na položaj v teh mejah doseči demokracizacijo naših javnih zastopov in revizijo ustave v smislu samouprave (avtonomije) narodov, imajo v mislih najnujnejše vprašanje, ki drži naravnost do uveljavljenja narodne in socialne pravičnosti v državi, ki bodi vsem svojim narodom enako dobra in enako pravična domovina! Takrat se dobojuje naš boj za kruh sam ob sebi, in svoje sile, ki smo jih izčrpavali v tem boju, poklonimo vse domu, boreč se za njegove kulturne interese!

X.

In kar storimo v bodočnosti svojemu narodu dobrega mi in tisti, ki pridejo za nami, to bo storjeno iz ljubezni do njega! O uspehih dela ljubezni ne smemo dvomiti, ker bodo dani vsi pogoji, da zdravo drevo rodi zdrav sad. Zato se ne bojimo bodočnosti, ampak hrepenimo po njej! Kdor hoče delati za srečo skupnosti in celote, ta se ne bo odmikal od resnega dela, ne bo iskal sebe in svoje koristi, ampak bo v zavesti storjene dolžnosti nasproti narodu in domovini prav cenil svojo važnost in prav obračal svoje zmožnosti. Z bogastvom svoje ljubezni bo lepšal življenje bratom in sestram, ki pojdejo za njim!

Vojna.

NOVA PREBIRANJA.

Objavljen je bil pozivni razglas T, ki pozivlja na novo prebiranje črnovojne zavezance rojstvenih letnikov 1871, do vštevši 1897., da se dožene, ali so sposobni za črnovojno službo z orožjem. Na prebiranje morajo priti načeloma vsi v teh letih rojeni črnovojni zavezanci (avstrijski in ogrski državljani ter tudi tisti, ki ne morejo dokazati inozemskega državljanstva) brez ozira na to, ali so bili že doslej zavezani priti na prebiranje, oziroma ali so izpolnili svojo dolžnost priti na prebiranje, in zlasti tudi tedaj, ako so bili morda že na kakem prejšnjem prebiranju spoznani, da so sposobni za črnovojno službo z orožjem, pri prezentaciji ali pozneje pa so bili zopet puščeni na dopust, ker niso bili sposobni; razentega se hkratu tudi izmed rojstvenih letnikov 1893, do vštevši 1867, pozivljajo na posebno prebiranje vsi tisti, ki so bili zaraditega izvzeti od dosedanjih prebiranj, ker so se na njih poprej našle hibe ki delajo človeka za vsako službo nesposobnega in so bili zaraditega ali izbrisani v nabornem seznamku ali se jim je sicer podelila črnovojna oprostilna izkaznica ali (črnovojna) doslužnica ali so imeli pravico zahtevati tako listino, oziroma so bili kakor gažisti odpuščeni (izbrisani v razvidnosti.) Izvzeti od dolžnosti priti na prebiranje so iz obeh teh skupin: 1. tisti, ki tačas itak že pripadajo aktivni vojaški zvezi kakor črnovojni zavezanci, vštevši ude c. kr. strelišč na Tirolskem in Predarlskem (vpisani strelci); udje drugih, črni vojski zavezanih korporacij pa morajo priti na prebiranje; 2. tisti, ki so še tačasno veljavno odvezani črnovojne službe; 3. vojaški gažisti v pokoju in v razmerju izven službe (uvrščeni v činovni razred); 4. tisti, ki so šele po 30. dnevu novembra 1916. l. potom vnovičnega zdravstvenega pregleda (ali popreskušnje) ali bili odpuščeni iz skupne vojne moči, deželne brambe ali orožništva ali kakor črnovojni zavezanci bili puščeni na dopust ali bili odpuščeni; 6. posebno izmed tistih, ki so rojeni v letu 1867., tudi še tisti, ki so na podstavi § 20 vojnega zakona iz leta 1868. pred dovršitvijo 19. leta svoje starosti prostovoljno vstopili v skupno vojno moč; 7. končno vsi tisti, ki očividno niso sposobni za črnovojno službo z orožjem (to so taki, ki nimajo ene noge ali ene roke, ki so oslepeli na obeh očeh, gluhonemi, bebasti, sodno proglašeni za blazne, umobolne ali slaboumne ali ki imajo drugačne duševne bolezni), ako je o dotični hibi, oziroma bolezni na prebiranju predložen primeren dokaz. Božjastni morajo priti na prebiranje; dokaze o njihovi bolezni je predložiti najdalje do prebiranja. Izvršitev prebiranja. Komisije za prebiranje črne vojske bodo uradovale v času od 17. maja do 14. junija 1917. Kraj, dan in ura uradovanja teh komisij se razglasi s posebno objavo.

*

Dodatek. Ker je zgorajšnji poklicni razglas »T« v nekaterih točkah nejasen, je na svojo izrecno zahtevo prejela »Edinost« v pojasnilo nejasnih določil od uradne strani sledeče obvestilo: Glede poklicnega razglasa, izdanega 18. m. m. s katerim se kličejo na posebno prebiranje letniki 1893 do 1867, je naš list z ozirom na to, da je bil uradni poklicni razglas v marsičem dvoumen, objavil dvakrat pojasnilo, naslanjajoče se na obstoječi brambni zakon, z izrecno pripombo, da je nujno potrebno tozadevno uradno pojasnilo glede dotičnih, ki so prejeli doslužnice v času vojne, tiste, ki so zadostili mobilizacijskemu povelju, ali pa so po poznejših prebiranjih odrinili v vojaško službo, in so potem na podlagi izreka kake superarbitracijske komisije, da so zaradi hib nesposobni za vsako črnovojniško službo, bili oproščeni črnovojniške službe. Na naše javno vprašanje, kako naj se umeva stvar, smo prejeli sedaj od c. kr. namestništvenega svetnika v Trstu naslednje uradno pojasnilo:

Trst, dne 29. aprila 1917.

Mob. štev. 338/4—17.

Nanašaje se na poklicni razglas »T« 18. 4. 1917 o posebnem prebiranju črnovojnih obvezancev rojstnih letnikov 1893 do vštetega 1867, kateri so bili dosedanjih prebiranj oproščeni, ker so bili poprej radi pogreškov spoznani za vsako službo nesposobnim in bili vsled tega izbrisani v nabornem izkazu ali pa so prejeli katero drugo oprostilno izkaznico črnovojniške službe ali odhodnico (Abschied) ali pa so imeli pravico do kake take listine, oziroma so bili odpuščeni kot gažisti, se daje na splošno znanje, da so oproščene obveznosti priti k prebiranju samo one osebe, katere so bile v smislu 5. točke omenjenega poklicnega razglasa šele po 30. novembru 1916 potom superarbitriranja (preskuševanja) odpuščene, odslovljene ali da so prejele take listine.

Vsi drugi morajo priti k prebiranju črnovojnikov.

V kolikor se tiče določenega roka (30. novembra 1916) je merodajen datum dotične končnoveljavne odločitve, ne pa datum izdane listine, ki je zaznamovan ob nje sklepu. Dr. Fabrizi, l. r.

*

ZAKAJ SE VRŠI GENERALNA KONTROLA OPROŠČENCEV?

O tem poročajo s podučene strani Vojaške oblasti hočejo dobiti pregledno sliko vseh oproščenih. Mlajši sposobni oproščenci bodo poklicani v vojaško službo, v kolikor niso neobhodno nenadomestljivi. Vojaške oblasti smatrajo, da bo mogoče, mnogo za vojaško službo sposobnih oproščencev nadomestiti z invalidi in z manj sposobnimi vojaki. V to svrho zbira vojaška oblast tudi manj sposobne vojake-rokodelce in pripadnike drugih važnih poklicev v posebnih oddelkih, iz katerih bo odkazala v nujnih slučajih delavce, oziroma pomožne sile civilnim delavnicam in obratom. Za take pomožne sile se lahko že sedaj prosi.

*

ZA VOJAŠKE DOMOVE.

Slovenski odbor na Kranjskem za vojaške domove, Deželni dvorec, Ljubljana, je izdal naslednji oklic: „Po želji in naročilu Njegovega Veličanstva so se začeli snovati po celi Avstriji vojaški domovi. V teh domovih najdejo vojaki v prostih urah udobnosti prijateljske družbe in zabave, tukaj dobi vojak primernega berila, dobi domače liste, tukaj se sestane v prostih časih s svojimi ožjimi rojaki, skratka, tak vojaški dom mu nudi v tujini košček domače zemlje. Da pripravimo tudi našim domačim vojakom v tujini po težkem delu nekoliko razvedrila, da jim zopet pokažemo, da nismo nanje pozabili, se je ustanovil v Ljubljani „Slovenski odbor za vojaške domove“, ki bo povsod, koder se nahajajo domači oddelki, ustanovil tak vojaški dom. Kranjska dežela se je že izjavila, da ustanovi štiri vojaške domove za naše vojake na fronti, in sicer z imeni: »Triglav«, »Sava«, »Nanos« in »Kranjski dom«. Vsakdo, ki ustanovi vojaški dom, bodisi zasebnik, občina ali župnija, ima pravico, da tudi določi vojaški oddelek in da dá vojaškemu domu ime. Stroški takega doma so 700 do 1000 K, ker velik del oprave oskrbi vojno-pomožni urad na Dunaju. Do vsakega, ki želi, da se našim junakom v tujini olajša njih težavna služba, se obrača podpisani odbor s prošnjo, da daruje za vojaške domove primerne knjige ali pa z denarjem prispeva k ustanovitvi vojaških domov. Za speljavo akcije se je ustanovil poseben delavni odbor, ki mu načeluje deželni odbornik kanonik msgr. dr. Lampe. — Slovenski odbor na Kranjskem za vojaške domove. Dr. Šušteršič, deželni glavar, predsednik. Dr. Jeglič, knez in škof Dr. Tavčar, župan deželnega stolnega mesta Ljubljane, podpredsednik. Anton Beleč, načelnik Kmečke županske zveze; Ivan Čadež, mestni katehet; Karel Dermastija, vodja Slovenske trgovske šole; Andrej Kalan, prelat in stolni kanonik; Ivan Kuez, predsednik trgovske in obrtne zbornice; Ivan Kregar, predsednik Obitno pospeševalnega zavoda; dr. Evgen Lampe, deželni odbornik; dr. Vladislav Pegan, deželni odbornik; cesarski svetnik Gustav Pirc, generalni ravnatelj c. kr. kmetijske družbe; Karel Pollak st., predsednik Kranjske deželne banke; Iv. Samec, predsednik trgovskega gremija; Josip Šiška, stolni kanonik; Ivan Štefe, urednik; dr. Karel Triller, dež. odbornik in podžupan ljubljanski; Matija Zamida, ravnatelj deželnih uradov.

*

JEKLEN SLOVENSKI ROJ.

(Pesem slovenskih vojakov.)

Junaško srce, vojna kri
slovenski smo vojaki mi,
še tako kremenit sovrag,
pred nami mora bežat' vsak,
kam dragi dom pokliče nas,
je branit mesto ali vas:
nevstrašeno mi gremo v boj —
jeklen slovenski roj!

Ako trobenta kliče nas,
da tu je ofenzive čas,
to pravo nam veselje da,
s ponosom srce nam navda,
ko jeklo kuje, grom grmi,
z jekleno točo nas kropi:
kot val — naprej — drvimo v boj —
jeklen slovenski roj!

Krvava bitka se prične,
dom ljubi, mislimo na te,
oj hišica očetova,
vsi dragi, vaška lipica,
pozdrav iskreni plava k vam,
roko še v duhu vam podam,
za vas kot levi gremo v boj —
jeklen slovenski roj!

Če tudi smrt nas doleti —
kaj maramo junaki mi,
umreti treba tu al' tam,
ni č.. a to premišljat nam,
za dragi dom prelito kri
nebo in zemlja proslavi, —
naprej za domovino v boj —
jeklen slovenski roj!

Če pa nakloni nam nebo,
srečno da pridemo domóv:
oj hišica očetova,
otroci, žena, mamica,
naše srce še bolj gorko
doma za vas nam bilo bo,
zato za dom do zmage v boj —
jeklen slovenski roj!

Špartanci smo slovenski mi,
junaštvo naše naj slovi,
od svinčenk solnce če stemni:
slovenski roj kot zid stoji,
smrt — če se nas dotika že:
roj naš se ne umika se,
glej, — cesar Karel — to je tvoj —
jeklen slovenski roj!

Josip Čonč.

*

DOZDAJNI STROŠKI SVETOVNE VOJNE.

Če bi živel danes grof Montecuccoli, ki je pred 300 leti dejal, da je za vojno treba »prvič denarja, drugič denarja in tretjič zopet denarja«, bi svojemu izreku gotovo dal drugo, ostrejšo obliko. — Tudi Ben Akiba bi svoje mnenje moral popraviti, zakaj tudi njemu se o pravljičnih vsotah, katere požira moderna vojska, niti od daleč ni sanjalo. Že od početka so bili stroški svetovne vojne brez primere.

Prilično 2½ leta je minilo, odkar je svetovni požar izbruhnil, in še vedno divja ne z manjšo, ampak vedno z večjo silo. Navadno se škoda vsled požara pre-

---

»Cita« ne odgovarja italijanskemu izgovoru, ki je pač za italijansko ime edino merodajen. Da pridemo stvari do dna, smo se obrnili na priznanega tržaškega italijanskega publicista in poznavalca italijanskega jezika, urednika uradnega lista »Osservatore Triestino« gospoda G. Giacomellija, ki pojasnuje ime tako-le:

»Zita« je pristno toskansko dekliško ime, ki se izgovarja z mehkim »z« (ki popolnoma odgovarja slovenskemu »z«).

Če zasledujemo besedo po krajevnem jeziku v različnih toskanskih mestih, kot v Sieni, Pistoji, Arezzu, Livornu, nahajamo naslednje pojave:

Prvič ne nahajamo samo besede »zita«, temveč tudi »zito« in sicer predvsem kot pridevnik s pomenom: čist, nedolžen, neomadeževan, odkoder se je razvil potem pojem detinstva. »Zito« bi potemtakem pomenjal dečka, »zita« pa deklico.

Obe ti obliki pa nekateri izvajajo tudi od druge, drugače se glaseče oblike, ki je deloma še vedno v rabi in ima celo več pomanjševalk, zopet drugi pa ju smatrajo za vzporednici te drugače se glaseče oblike. Ta oblika je »citto« (čist, nedolžen, neomadeževan in obenem »otrok«; izgovor ital. »ci« je enak slov. »či«, ki se nahaja tudi v pomanjševalkah »cittino« (majhen otrok, otroček), »cittello« (isto), »cittola« (majhna deklica), »cittolesco« (otročji) itd.

Poleg »zito, žita« (»citto, citta«) pa prevladuje tretja sorodna oblika: »zitello, zitella« (»zittello, zittella«), kar pomenja tudi dečka, deklico. Pri tej besedi pa je izgovor drugačen. Začetnica »z« se namreč izgovarja ostro, kot na primer pri »zio« (slovenski »c«). Tu pač nastaja vprašanje, zakaj naj se ravno »zita« (»zito«) izgovarja mehko, »zitella« (zittella«) pa ostro? Kako je to prišlo?

Ta pojav se da pač pojasniti na tale način: Predvsem se pač sme predpostavljati, da obe obliki dovajate k »citto« (»citta«). Pod dvojnim vplivom je nastalo potem »zito, zita« in »zitello, zitella« (zittello, zittella). Prva oblika se zadovoljuje z enim »t«, da ne bi se zamenjavala z besedo »zitto« (»tiho!«); istemu namenu rabi tudi mehki izgovor začetnice »z«, kajti pri »zitto« (»tiho!«) se mora »z« izgovarjati ostro.

Mečja, preprostejša oblika (»zito«) »Zita« je ostala sama v sebi neizpremenjena še prav posebej zato, ker se je uporabljala ravno izključno le kot lastno ime in se je pozabil prvotni pomen, da, celo pravi izvor.

Pri besedi »zitella« (»zittella«) se je raba razširila tako zelo po vsem poluotoku, da se ni čuditi razliki v izgovoru, posebno še zato ne, ker se je popolnoma pozabil izvor in sorodnost z »zito«.

V razvoju jezikov se pač pogostoma dogaja, da zakon analogije prekorači svoje meje in podtika kaki besedi popolnoma drug izvor, kot pa ga ima beseda v resnici«.

Tako gospod Giacomelli.

Posebej pa smo bili opozorjeni še na to, da se je beseda »zita« v pomenu »deklica, dekle« uporabljala zlasti za dekleta ki služijo kot se tudi dandanes v italijanščini uporablja pogostoma namesto »serva« (služkinja, dekla) naravnost samo »ragazza« (deklica, dekle). In svetnica Zita, po kateri ima naša cesarica svoje ime, je bila dekla in jo še dandanes časte kot zaščitnico služečega ženstva. In če po italijanskem izgovoru pristno italijanskega imena pišemo in izgovarjamo v slovenščini to ime **Zita**, mislimo, da bodo zadovoljni tudi naši čitatelji, da smo tako končno rešili vprašanje, kako naj se v slovenščini piše in izgovarja ime naše cesarice. Po »Edinosti«.